

STRAFFEPROSESS - Vår 2014

Jo Stigen, UiO

INNLEDNING

- Hva menes med «straffeprosess»?
- Grunnleggende prinsipper:
  - Rettferdig rettergang (*fair hearing*)
  - Offentlig forfølgning
  - Upartiskhet
  - Humanitet
  - Kontradiksjon
  - Kontrollerbar prosess
  - Effektivitet
- Prosessuelle grunnprinsipper
  - Offentlighet
  - Muntlighet
  - Bevisumiddelbarhet
- Hva er straffeprosessens formål?

RETTSKILDEBILDET I STRAFFEPROSESSEN

- Straffeprosessloven av 1981
- Påtaleinstruksen
- Strpl. § 4

- Menneskerettsloven (1999)
- Rt. 1994 s. 610 («Bølgepappkjennelsen»)
- Klarhetsprinsippet
  - Rt. 2000 s. 996 (Bøhler-dommen; plenum)
- Presumpsjonsprinsippet
- Dynamisk tolkning?

GANGEN I EN STRAFFESAK

- Oversikt
- Etterforskning
- Tiltale
- Henleggelse
- Påtaleunntatelse hvis overveiende grunner
  - Tiltalebeslutning
- Hovedforhandlingen
  - Bevisumiddelbarhetsprinsippet
  - Forenklet behandling
- Rettsmidler
- Gjenåpning

HVILKE SAKER BEHANDLES ETTER STRAFFEPROSESSLOVEN?

- Saker om «straff»

PARTENE I STRAFFEPROSESSEN

- Anklageprosess vs. inkvisitorisk prosess

PÅTALEMYNDIGHETEN

- Riksadvokaten
- Statsadvokatembetene
- Politiets påtalemyndighet
- Habilitetsregler
- Taushetsplikt

SIKTEDE

- mistenkt → siktet → tiltalt → domfelt
- Kan siktes i ord eller gjerning
- Siktedes rettigheter
- Siktedes plikter

FORSVAREREN

- Under hovedforhandling
- Under etterforskning
- Pågripelses- og fengslingssaker
- Ved hemmelig etterforskning
- Fritt forsvarervalg
- Forsvareretiske spørsmål

FORNÆRMEDE

- Status i straffeprosessen
- Rettigheter og plikter

DOMSTOLENES AVGJØRELSER

- Tingretten
- Lagmannsretten
- Høyesterett

FAGDOMMERE OG LEGDOMMERE

- Argumenter for og imot juryordningen

ETTERFORSKNINGEN

- Formålet med etterforskningen

- Etterforskningsstadiene
- Elementer i etterforskningen
  - Avhør mv.

TVANGSMIDLER

- Staten har monopol på bruken av fysiske tvangsmidler
- Kontrolleres av lovgiver – legalitetsprinsippet
- Kontrolleres av domstolene
- Formålet med tvangsmidlene
- Utviklingstrekk
- Forholdet til personvernet
- Ulike tvangsmidler
  - Pågrepelse og fengsling
  - Ransaking
  - Beslag og utleveringspålegg
  - Kommunikasjonskontroll
  - Annen avlytting av samtaler ved tekniske midler
  - Besøksforbud, oppholdsforbud m.v.
  - Bruk av tvangsmidler for å avverge alvorlig kriminalitet
- **Forholdsmessighet**
- **Vilkårene for pågrepelse og fengsling**
  - Strafferamme
  - Skjellig grunn til mistanke
  - Fluktfare
  - Fare for bevisforspillelse
  - Gjentakelsesfare
  - Egen begjæring
  - Utilregnelige lovovertridere

- Grove forbrytelser: § 172
- Utvidet adgang til pågripelse
- Barn og ungdom
- Kompetansen
- Pågripelse foretatt av andre
- Fremstillingsfristen
- Fengslingsmøtet og –kjennelsen
- Særlige restriksjoner
- Fengslingsfristen
- Fengslingssurrogater
- Ransaking
  - Ransaking av sted etc. eller person
  - Kompetanse ved ransaking
- Beslag
- Kommunikasjonskontroll

KONTRADIKSJON – RETTEN TIL Å EKSAMINERE VITNER

- Grunnleggende prosessuell rettighet
- Begrunnelser for eksaminasjonsretten:
- Hensynet til vitnet som begrensning
- Reglene i straffeprosessloven
- Bevisumiddelbarhetsprinsippet
- Opplesning når vitnet møter i retten - § 296(2)
- Opplesning når vitnet ikke møter i retten - § 297
- Opplesning av en medtiltalts forklaring

- Folkerettslige begrensninger av hensyn til tiltalte
  - Utviklingen i norsk praksis
  - Påvirkningen fra EMK/EMD
  - Bevisets betydning
  - Betydning av tiltaltes press på vitnet
  - Press fra andre
  - Situasjonen når vitnet er død
  - Betydningen av politiets opptreden
  - Betydningen av vitnets troverdighet
    - *Unterpertinger* (1986) og senere EMD-saker
  - Vitnet eller den medtiltalte er til stede i retten
- Særlig om *Kaste og Mathiesen*-saken (2006)

VERNETINGSREGLER

PROSESSFORUTSETNINGER OG AVVISNING

- Visse *forutsetninger* for at retten kan/skal realitetsbehandle en sak
- Absolutte prosessforutsetninger
- Relative prosessforutsetninger
- Avvisning ved kjennelse

DOMSTOLENS AVGJØRELSER; SKYLD- OG STRAFFESPØRSMÅL M.V.

- Prosessuelle avgjørelser (saksbehandling)
- Materielle avgjørelser (sakens realitet)
- Skyldspørsmålet
- Straffutmåling

- Voteringen

BEVIS ERVERVET PÅ ULOVLIG ELLER KRITIKKVERDIG MÅTE

- EMD-praksis
- Høyesteretts praksis

FORHOLDET MELLOM TILTALEBESLUTNING OG DOM

- Straffeprosessloven § 38

HOVEDFORHANDLINGEN

- Avhør av tiltalte
- Avhør av vitner
- Avskjæring av bevis

TILTALTES UTEBLIVELSE

TINGRETTENS DOM

- Dommens innhold
  - Innledning
  - Domsgrunner
  - Domsslutning

TILSTÅELSESDOM

- Hva ligger i «uforbeholden tilståelse»?
- Dekke de objektive + subjektive straffbarhetsvilkårene
- Sammenlikn kravet til domsgrunner
- Må være *uforbeholden*

BEVIS

- Bevisbyrden – påtalemyndigheten
- Hvor sterk grad av sikkerhet kreves?
- Varierer med hvilket straffbarhetsvilkår man vurderer
- Typer bevismidler:
  - Forklaringer
  - Reelle bevismidler
- Fri eller legal bevisbedømmelse?
- Bevis som ikke tillates ført
- Vitnebeviset
- Vitneplikten
- Unntak fra vitneplikten:
  - Fritak
  - Forbud
  - Taushetsplikt
  - Bruk av sakkyndige
  - Bevisumiddelbarhet

RETTSKRAFT

- Ankefristen
- Positiv rettskraft
- Negativ rettskraft - hva er samme forhold?

RETTSMIDLER

- Hvem kan anke?
- Anke fra siktede

- Anke fra påtalemyndigheten
- Ankeforhandling med lagrette
- Anke til Høyesterett
  - Begrenset ankekompetanse - § 306
  - Høyesteretts ankeutvalg
  - Ankebehandlingen

GJENÅPNING

- Til gunst for siktede
- Til ugunst for siktede

NB: Det vil kunne forekomme enkelte endringer i disposisjonen av stoffet underveis.

Spørsmål kan rettes til: jo.stigen@jus.uio.no